

Pregled sustava obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj

Marija Pavkov¹

Sustav obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj obuhvaća oblike formalnoga i neformalnoga obrazovanja odraslih. Uvidom u kratki povijesni pregled obrazovanja odraslih, može se kazati da je ono bilo obilježeno i uvjetovano promjenama u regionalnim geopolitičkim i kulturološkim procesima koji su prethodili osamostaljenju Republike Hrvatske 1991. godine. Usponi i padovi u obrazovanju odraslih, koji se i danas mogu pratiti, bili su prisutni i u prethodnim društvenim uređenjima. Međutim priprema stručnjaka u području andragogije koji su planirali, organizirali i provodili obrazovanje odraslih (kroz Školu za andragoški kvalificirane učitelje²) bila je organizirana od 1958. godine, a s osamostaljenjem Republike Hrvatske priprema andragoških djelatnika u potpunosti je izostala. Posljedice toga itekako su vidljive i prisutne u današnjem sustavu obrazovanja odraslih o čemu će više riječi biti u nastavku ovoga pregleda.

Dok je formalno obrazovanje regulirano zakonskim okvirom i propisima, neformalno obrazovanje bogato je raznovrsnom ponudom programa, seminara, treninga, radionica, itd. koji obuhvaćaju teme i područja izvan okvira formalnoga obrazovanja. Time se omogućava stjecanje znanja, vještina i kompetencija koje se možda neće formalizirati, ali koje itekako mogu doprinijeti višoj razini emancipacije, razvoja svijesti, zapošljivosti, samozapošljivosti i aktivnog sudjelovanja u društvenim, političkim i ekonomskim aspektima nekog društva te zajednice. Iz toga će razloga ovaj pregled obuhvatiti kritički osvrt kroz aspekte formalnoga i neformalnoga obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj opisujući praksu koja je trenutno prisutna (2016).

---

¹ marija.pavkov@aon.at

² Lavrnja I., Pongrac S. (2002) Erwachsenenbildung in Kroatien von 1941-1990 (Adult education in Croatia from 1941-1990), in Von Zeitenwende zu Zeitenwende, Erwachsenenbildung von 1939-1989, Ed. Filla W., Gruber E., Jug J., VÖV Publikationen 17, Verband Österreichischer Volksschulen, Pädagogische Arbeits- und Forschungsstelle (PAF), StudienVerlag, Innsbruck-Wien, p.93-101.

Formalno obrazovanje odraslih

Temeljne pretpostavke za institucionalno i zakonsko uređenje formalnoga obrazovanja odraslih postavljene su *Zakonom o obrazovanju odraslih* iz 2007. godine³, kao i ostalim pripadajućim pravnim aktima koji su uslijedili nakon donošenja samoga zakona⁴. Statističko praćenje formalnoga obrazovanja odraslih započeto 2009. godine, a koje provodi Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih⁵ (ASOO) putem Andragoškoga zajedničkog upisnika podataka (AZUP)⁶, omogućilo je sustavno praćenje broja i vrste obrazovnih programa, broja zaposlenika u ustanovama za obrazovanje odraslih, broja polaznika edukacija, kao i broj ustanova koje organiziraju te provode formalno obrazovanje odraslih. Iako se broj ustanova za obrazovanje odraslih povećao s 433 (2010.) na 569 (početak 2016.), čini se da broj odraslih polaznika ne prati to povećanje. Iako su ustanove za obrazovanje odraslih obvezane postojećom zakonskom regulativom redovito prijavljivati broj polaznika formalnih programa obrazovanja odraslih u bazu AZUP-a, one to ne čine redovito. To znači da i broj upisanih polaznika s kojim ASOO raspolaže nije potpun. Konkretno u 2013. godini, 48.147 odraslih polaznika sudjelovalo je u programima formalnoga obrazovanja odraslih, dok je u 2014. godini ta brojka iznosila 34.454⁷. Ako se uzme u obzir da je populacija u Hrvatskoj s 25 – 64 godine života brojila (procjene sredinom 2013.⁸) 2.348,818 odrasle osobe, tada se može reći da je u 2013. godini 2,04 %, a u 2014. godini 1,46 % odraslih osoba sudjelovao u formalnim programima obrazovanja odraslih. Budući da je baza statističkih podataka nepotpuna u smislu broja polaznika, ne može se sa sigurnošću tvrditi koliki postotak odraslih osoba sudjeluje u programima formalnoga obrazovanja. Za razvoj budućih politika i samoga

³ *Zakon o obrazovanju odraslih* (Narodne novine 17/07), <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/297104.html>

⁴ Popis pravnih akata dostupan je na stranicama Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

⁵ <http://www.asoo.hr>

⁶ <http://www.asoo.hr/default.aspx?id=868>

⁷ Podatci ASOO-a

⁸ Žene i muškarci u Hrvatskoj (*Men and Women in Croatia*), (2015), Državni zavod za statistiku (*Croatian Statistics Bureau*), izračun autora (*author's calculations*).

http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2015.pdf

sustava obrazovanja odraslih bilo bi iznimno važno raspolagati potpunim podacima koji bi doprinijeti stvaranju sustava temeljenog na dokazima. Upravo iz toga razloga, i iz skoro desetogodišnje prakse sustava formalnoga obrazovanja odraslih, mogu se identificirati nedostaci sustava, kao i područja unutar sustava koje je potrebno korigirati, prilagoditi i bolje zakonodavno urediti. Zato je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta 2016. godine podnijelo prijedlog za promjenu *Zakona o obrazovanju odraslih*,⁹ navodeći i opisujući promjene koje su se dogodile u obrazovnom sektoru, a koje su neminovno utjecale i na formalno obrazovanje odraslih. Naime u međuvremenu su doneseni *Zakon o strukovnom obrazovanju*¹⁰ te *Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru*¹¹ s kojima je nužno uskladiti sustav obrazovanja odraslih zato što zajedno s visokoškolskim obrazovanjem čine jedinstveni obrazovni sustavi Republike Hrvatske. Naime formalno obrazovanje odraslih većim dijelom obuhvaća raznovrsne programe strukovnog obrazovanja (srednjoškolsko obrazovanje, kao što su programi stjecanja niže stručne spreme, srednje stručne spreme, srednje školske spreme, prekvalifikacije te programi osposobljavanja i usavršavanja), pored osnovnoškolskog obrazovanja odraslih i programa učenja stranih jezika. To znači da promjene u strukovnom obrazovanju bitno utječu na organizaciju, provođenje i vrednovanje formalnih programa koji pripadaju području obrazovanja odraslih.

Hrvatski kvalifikacijski okvir (HKO) uvodi mnoge promjene u sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj, tako i u području obrazovanja odraslih. Iako su sastavnice okvira još u procesu formiranja (npr. sektorska vijeća), važno je napomenuti činjenicu da će se formalni programi obrazovanja odraslih trebati pozicionirati unutar HKO-a i na taj način omogućiti transparentan prikaz razine djelomične ili cjelovite kvalifikacije koju će steći budući polaznici formalnih obrazovnih programa. Iako će se time do neke razine kontrolirati kvaliteta obrazovnih programa, jasno je da samom formalnom obrazovanju odraslih zacijelo u praksi nedostaju jači i stroži mehanizmi kontrole, osiguranja kvalitete samih programa, rada

⁹ <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=14514>

¹⁰ Narodne novine 30/2009, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_652.html

¹¹ Narodne novine 22/2013, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_22_359.html

ustanova za obrazovanje odraslih i njihovih zaposlenika. Važno je i napomenuti da više od 20 godina ne postoji visokoškolski studij za stjecanje zvanja andragoški djelatnik ili nastavnik u obrazovanju odraslih i slično. Time se na sustavnoj razini zapostavilo obrazovanje i priprema kritične mase osoba koje provode obrazovanje odraslih što je uvelike utjecalo i na kvalitetu provedbe formalnih programa obrazovanja odraslih.

Iako obrazovanje odraslih, općenito, ima snagu korektivnog djelovanja, a osobito brzog djelovanja i reagiranja na potrebe nekog društva, Republika Hrvatska to još uvijek nije dostatno prepoznala jer se financijsko izdvajanje za formalno obrazovanje odraslih većinom temelji na osobnim izdancima pojedinaca, čime su i ograničene mogućnosti zapošljivosti pojedinaca, kao i aktivno sudjelovanje u društvenim, političkim i ekonomskim procesima društva i zajednice u kojoj se živi, djeluje i odlučuje. Prema podacima kojima raspolaže ASOO, 61 % polaznika samo se financira, 18 % financiraju poslodavci, 9 % Hrvatski zavod za zapošljavanje, 4 % županije, a gradovi i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta 2 %. Takvi pokazatelji otvaraju pitanje dostupnosti obrazovanja odraslih, a samim time i pitanje veće razine zapošljivosti pojedinaca. Nadasve bi bio potreban konsenzus na nacionalnoj razini o visini ulaganja u obrazovanje odraslih, kako u razvoj sustava, tako i u omogućavanje više razine participacije u obrazovnim programima koji bi pak omogućavali veću razinu zapošljivosti, ali i višu razinu svijesti jednoga naroda.

Djelomičan konsenzus postignut je donošenjem *Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije*¹² u kojoj se obrazovanje odraslih smješta u kontekst cjeloživotnog učenja i kojem je posvećeno posebno poglavlje. Strategija prepoznaje i navodi četiri glavna cilja koji bi trebali biti smjernice za razvoj sustava obrazovanja odraslih. Ti su ciljevi sljedeći: osigurati preduvjete za povećanje uključenosti odraslih građana u procese cjeloživotnog učenja i obrazovanja; unaprijediti i proširiti učenje, obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje kroz rad; uspostaviti sustav osiguravanja kvalitete; poboljšati organiziranost, financiranje i upravljanje procesima obrazovanja odraslih. Iako Strategija obrazovanje odraslih prepoznaje

---

¹² Narodne novine 124/2014,

<http://www.asoo.hr/UserDocImages/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf>

kao značajan dio obrazovnog sustava, navodeći pritom mnogobrojne mjere za djelovanje, činjenica da je Hrvatski zavod za zapošljavanje u ožujku 2016. brojio nešto više od 262.000 nezaposlenih osoba (što odgovara stopi registrirane nezaposlenosti od 17 %) ukazuje da nezaposleni ne mogu čekati promjene koje će donijeti Strategija, već jedino trenutačno mogu pokušati unutar postojećih okvira sudjelovati u formalnom ili neformalnom obrazovanju odraslih, ako će im to pomoći u ostvarivanju prava na zaposlenje.

Neformalno obrazovanje odraslih

Dok je formalno obrazovanje regulirano zakonodavnim okvirom, neformalno obrazovanje odraslih može se opisati kao šaroliko područje ponude raznolikih oblika stjecanja znanja i vještina, okarakteriziranim unutarnjim i vanjskim porivima pojedinaca za širenjem vlastitih spoznaja. Takvi oblici učenja nisu regulirani zakonodavnim okvirom te su prepušteni osobnoj i subjektivnoj procjeni svakog pojedinca. Trenutačno u Republici Hrvatskoj ne postoji podatak o vrsti i broju ponude, a još manje o broju polaznika neformalnih oblika učenja jer ponude i oblici učenja nisu više samo vezani uz udruge, škole, knjižnice, već su se premjestili u hotelske ili podrumске dvorane, iznajmljene stanove i učionice, pa sve do *online* ponude učenja na daljinu. Moglo bi se reći da ponuda neformalnih oblika obrazovanja odraslih katkad omogućava stjecanje znanja i vještina koje pojedinac netom nakon edukacije može primijeniti kako bi ostvario socioekonomsku korist. Tako, iako opisani kao neformalni oblici obrazovanja, postoje obrazovni programi koji licenciranjem vode k stjecanju međunarodnih diploma i licenci, koje ne pripadaju u područje formalnoga obrazovanja odraslih po nacionalnom zakonodavnom okviru, a pridonose većoj razini zapošljivosti pojedinaca. Primjeri takvih međunarodnih diploma i licenci, koje se mogu steći u Republici Hrvatskoj, primjerice su certifikati CISCO u sektoru informacijskih tehnologija, učitelji joge koje je

certificirala međunarodna udruga *Yoga Alliance*, treneri NLP-a¹³ koje je certificiralo udruženje *International Association for NLP* itd.

Na nacionalnoj razini prisutni su programi obrazovanja odraslih, koje su odobrila i zakonski propisala nadležna ministarstava ili krovne strukovne organizacije, a koji omogućavaju dobivanje licenci o stečenim znanjima i vještinama potrebnim za obavljanje određenih vrsta poslova. Time se osiguravaju razina kvalitete obrazovnih programa i vjerodostojnost stečenih licenci, odobrenja i sl. Iako su takvi oblici obrazovanja također neformalni, oni po svojem karakteru omogućavaju obavljanje određenih vrsta poslova i zato su preduvjet za njihovo obavljanje. Ovdje će se navesti samo neki primjeri kako bi se prikazala raznolikost potreba različitih sektora. Tako na primjer, Hrvatska gospodarska komora organizira edukaciju i provodi ispite za agente u posredovanju u prometu nekretninama,¹⁴ škole stranih jezika organiziraju obuku i provode ispite iz stranih jezika za potrebe imenovanja stalnog sudskog tumača, dok strukovne udruge stalnih sudskih tumača provode obuke za sudske tumače, a prema uvjetima koje je propisalo Ministarstvo pravosuđa,¹⁵ Ministarstvo gospodarstva u sklopu specijalističkog programa izobrazbe u području javne nabave provodi ispit za dobivanje certifikata u području javne nabave¹⁶ itd.

Također su i mnogobrojne stručne komore (Hrvatska komora inženjera građevinarstva, Hrvatska komora fizioterapeuta, Hrvatska liječnička komora, Hrvatska komora medicinskih sestara, Hrvatska komora arhitekata, Hrvatska komora dentalne medicine itd.) odgovorne za organizaciju i provođenje neformalnih oblika obrazovanja odraslih za svoje članove, a iz područja relevantnih za struku. Neke od komora putem neformalnih oblika obrazovanja svojim članovima omogućavaju stjecanje bodova važnih za održavanje licence u zakonski reguliranim područjima različitih struka.

¹³ Neurolingvističko programiranje.

¹⁴ <http://www.hgk.hr/udruzenja/udruzenje-poslovanja-nekretninama/strucni-ispit-za-agenta-posredovanja-u-prometu-nekretnina>

¹⁵ <http://www.sudacka-mreza.hr/tumaci.aspx?G1=&G2=&G3=tumaci>

¹⁶ <http://www.javnabava.hr/default.aspx?id=3732>

Praksa pokazuje da je financiranje neformalnoga obrazovanja odraslih najvećim dijelom prepušteno pojedincu, a u vrlo malom postotku javlja se participacija poslodavca. Ta je mogućnost prisutna tek u tvrtkama koje su osvijestile važnost usavršavanja i obrazovanja zaposlenika i koje su spremne uložiti određena financijska, materijalna i ljudska sredstva u obrazovanje zaposlenika. Tada govorimo o korporativnom obrazovanju u kojem se zaposlenici obrazuju za potrebe posla, a u Republici Hrvatskoj većinom obuhvaća neformalno obrazovanje.

Donošenjem već spomenutoga *Zakona o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru* izgradit će se sustav i omogućit će se priznavanje neformalno te prethodno stečenih znanja i vještina čime će se značajno doprinijeti afirmaciji neformalnoga obrazovanja odraslih. I postojeći *Zakon o obrazovanju odraslih* sadrži odredbe u kojima piše da odrasli imaju priliku polaganjem ispita pokazati svoje znanje, vještine i sposobnosti, bez obzira na način na koji su stečene. U dosadašnjoj praksi, teorijski ispiti kao sredstvo potvrđivanja prethodne razine znanja, vještina i kompetencija nisu se provodili u ustanovama za obrazovanje odraslih. Međutim vrednovanje praktičnoga osposobljavanja već je u praksi u smislu potvrđivanja znanja, vještina i kompetencija za obrtnička zanimanja, kao što je navedeno u *Zakonu o obrtu*,¹⁷ a što je u nadležnosti Hrvatske obrtničke komore.

Zaključak

Iako je obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj na niskoj razini interesa obrazovnih politika, ono se itekako razvija svojom ponudom, osobito u području neformalnoga obrazovanja koje prati promjene na globalnoj razini i novu obrazovnu ponudu dovodi u nacionalno područje. Upravo takva fleksibilnost i brza promjenjivost ponude neformalnoga obrazovanja odraslih omogućava većini odraslih osoba da u tom području pronađe nešto za sebe, da zadovolji unutarnji interes za novim znanjima što će u konačnici rezultirati manjim ili većim promjenama na razini osobnosti. Kao što se moglo vidjeti, neformalno obrazovanje omogućava dobivanje i obnovu licenci za neke struke, kao i za obavljanje određenih vrsta

¹⁷ Narodne novine 143/2013, http://www.hok.hr/o_hok_u/propisi/zakon_o_obrtu

